

Den aktualiserade
Fritänkaren

Nr. 202 Februari 2012

Tjugonde årgångens tredje nummer

Innehåll i detta nummer:

Ahasverus minnen, del 112: <i>Den politiske kompositören</i>	2
Göteborgs 35-e filmfestival	3
Andra filmer	7
Shakespearenytt	9
Milstenar, februari 2012	12
Åtterresan, del 17: <i>Slutakten</i>	13
Den strålande fiaskoresan, del 5: <i>Limbo i Manali</i>	14
Katastrofresan, del 14: <i>Resan ner</i>	15
Bonusresan, del 3 : <i>Idyll i Manali</i>	17
Rekordresan, del 22: <i>Avslutning</i>	18

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.
Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)
Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)
Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på 8 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).
IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:
SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 8.2.2012

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 224

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristory.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Låt oss dröja oss kvar en aning i Paris. Det var en så glad stad på den tiden, det var världens klassiska och romantiska nöjescentrum, och det fanns ingen stad i världen som kunde mäta sig med dess sofistikerade och kultiverade charm. Bara hundra år tidigare hade den ju varit världens blodigaste stad med ett etablerat skräckvälde som bara skulle överträffas av det ryska och det nazistiska, så hur kunde Paris på så kort tid changera så totalt från det värsta skräcksamhälle till den raka motsatsen? Ännu på 1830- och 1840-talet var det ju fortfarande en ganska ruskig stad att leva i, med en avgrundsaktig underjordisk värld av förbrytare och med ständiga revolutioner som avlöste varandra. Den stora förändringen genomfördes under det andra kejsardömet i och med Napoleon III:s intill tjatighet förtalade epok, som dock hade sina fördelar, och det var denna epok som definitivt utmynnade i det sekelskiftes-Paris som fortfarande är odödligt genom de konstnärer och diktare som då dominerade staden.

En av de mest bisarra av dessa var den som mest av alla var som en karikatyr av sig själv. Han var definitivt navet i det andra kejsardömet nöjes-Paris och såg också sådan ut, som en professor direkt hämtad ur en av Hoffmanns fantastiska skrönor, lång och gänglig med pince-nez, ungefär som en kråkskrämma, med stora men utomordentligt goda och godmodiga ögon, exakt som en urmodig men älskad och fullständigt tankspridd professor.

Dock var han inte alls fransman utan en tysk från Köln av alla ställen men inte heller egentligen tysk utan någon sorts hybrid och mellanting mellan de båda nationaliteterna, ty han var båda och ingendera. Det var detta som blev hans tragedi.

Det andra kejsardömet tog ju tyvärr slut med förskräckelse i och med det fransk-tyska kriget, som egentligen var en lika stor katastrof för båda nationerna, för Frankrike genom dess traumatiska sammanbrott och kejsardömet fall, och för Tyskland genom den utveckling mot den fatala europeiska dominans som blev det ödesdigra resultatet, genom de båda världskrig som denna tyska ställning ledde till.

Stackars Jacques Offenbach var mera fransk än de flesta men anklagades efter kriget för det faktum att han egentligen var tysk, vilket då var det värsta man kunde vara i Frankrike. Ingen var mera oskyldig till detta brott än han, Paris mest typiske fransman och dess nöjesvärlds konstnärliga hjärta och om inte rentav själ, ty vad vore det senare 1800-talets Paris utan hans musik? Vem kunde vara utan hans charmerande operetter och baletter med dess sprittande musik, mera oemotståndliga valser än Johann Strauss, en enda dag? Absolut ingen! Och så hade man den kortsynta fräckheten att belasta honom för det fransk-tyska kriget. Det var kanske världshistoriens mest absurda anklagelse, och mot en musiker!

När jag träffade honom var han i upplösningstillstånd. Han var alldeles förtvivlad. "Hur kan de göra så mot mig, deras mest innerligt välmenande tjänare, som serverat dem med världens behagligaste melodier i tjugio år? Har de glömt musiken för det absurda krigets skull? Är då kriget och politiken viktigare än musiken? Hur kan dessa intelligenta fransmän få för sig något sådant? Hur kan man över huvud taget få den tanken att jag på något sätt skulle kunna förknippas med politik? Se på mig! Kan du föreställa dig mig i nationalförsamlingen eller i någon talarstol? Ingen skulle göra en slätare figur eller göra sig mera löjlig i en sådan ställning än jag. Men det värsta av allt är att detta måste få en förödande effekt på mitt skapande, just när jag håller på med världens svåraste opera. Jag är rädd att det blir min enda opera och att den måste bli ett enda stort skämt."

"Vad handlar den om?" frågade jag. "Ni har väl bara inte använt er av något seriöst eller tragiskt material?"

"Naturligtvis inte. Det finns bara ett tema som skulle kunna passa mig, och det måste ni ju förstå. Och ni måste kunna gissa vad det är."

Det kunde jag inte för mitt liv göra.

"Hoffmann!" utbrast han glädjestrålade med ett brett grin som en soluppgång.

"Naturligtvis!" tänkte jag. Så dum jag var. Det borde jag ha kunnat gissa. Redan Schumann brottades ständigt med Hoffmannfigurerna och använde sig av dem titt som tätt men aldrig med helt övertygande succé, medan denne skranglige Jacques Offenbach var fullständigt självklar för gestaltningen.

"Men, min vän," sade jag, "då kan jag faktiskt hjälpa er."

"Hur då? Ni kan väl inte komponera?"

"Nej, och jag skulle inte för allt i världen ens våga försöka, men jag råkade faktiskt känna Hoffmann personligen."

Då blev han intresserad. Plötsligt såg han på mig med helt nya ögon, som om jag plötsligt vuxit i hans åsyn till något av hans jämlike i bisarrhet och fantasteri.

"Ni låter faktiskt övertygande," sade han, "och ni är välkommen att komma med tips. Det är mest Hoffmann själv jag vill komma åt. Han var ju tämligen stor i sina egna ögon men fullständigt misslyckad och löjlig ur världslig synpunkt, men det är det ovärldsliga hos honom som intresserar mig och som gömmer på en gåta som jag gärna vill förstå för att rätt kunna förmedla den musikaliskt."

Det var så vårt samarbete inleddes. Jag kunde servera honom med hur många Hoffmannanekdoter som helst och dessutom krydda dem med autentiska minnen från den tiden i det surrealistiska Königsberg och Polen, där hans roman "Djävulselixiret" kom till, världens mest fantastiska roman, medan Jacques naturligtvis inte trodde på ett ord av vad jag sade men ändå tog det för dess fullständigt övertygande värdes skull. Och ju mer jag berättade om Hoffmann för honom, desto bättre började han förstå Hoffmanns karaktär, en vilt utsvävande fantast utan några skrankor alls, som med liv och lust gick på vilka hårda stötar som helst och med entusiastisk hängivenhet varje gång. Och samtidigt blev detta arbete för honom något av en terapi att komma över sorgen över fransmännens dåliga behandling av honom med. Han lyckades glömma att han egentligen var tysk, och hans Hoffmann blev något av det mest renodlade franska man kan tänka sig. Och inte nog med det. Än idag är hans enda opera, som han lyckades allt utom fullborda, den populäraste av alla franska operor vid sidan av "Carmen", som egentligen är spansk, och musikaliskt bara jämförbar med denna och med Berlioz mästerverk "Trojanerna", som blev lika illa behandlad av fransmännen som Offenbach.

Men genom Hoffmann triumferade Offenbach, och han lyckades genomföra detta fantasteri med en huvudsaklig diet på bara kaffe och cigaretter, han var värre än Balzac därvidlag, vilket naturligtvis hans krafter inte riktigt orkade med. Han var en spröd gammal professor, den gode Offenbach, som egentligen fullkomligt knäcktes av att fransmännen hade fräckheten att anklaga honom för att vara tysk, fastän han var det, men ändå besegrade denna oginhet med kanske den mest spirituella och fantastiska opera som någonsin presenterats på scenen. Och därigenom triumferade inte bara Offenbach och inte bara över fransmännen, utan därigenom triumferade också min gamle vän Ernst Theodor Hoffmann slutgiltigt över evigheten.

Göteborgs 35-e filmfestival – och andra filmer.

Den första film man råkade ut för under festivalen var den bisarra historien om den schweiziske doktor Hoffmann, närmare bestämt Albert Hoffmann i Basel, som händelsevis råkade upptäcka en helt annan sorts djävulselixir som i motsats till hans ostpreussiske namnes elixir inte alls var vanebildande men desto mera attraktivt för dem som lärde känna det. Han arbetade på Sandoz' laboratorier i Basel på jakt efter hjärt- och blodmediciner av förtunnande slag, när han av en händelse råkade frambringa lysergsyredietylamid, mera känt som LSD eller bara syra. Intet ont anande prövade han substansen på sig själv och häpnade inför resultatet, då effekterna visade sig vara milt sagt häpnadsväckande. Detta var ingen hjärtmedicin utan något helt annat.

Genom sina kontakter fick han diverse psykiatriker intresserade av ämnet, som prövade det både på sig själva och på sina patienter med enligt dem själva lika häpnadsväckande positivt resultat. Vad drogen gjorde var att helt skilja själen (medvetandet) från kroppen och alla kroppsliga funktioner, vilka ersattes med självsuggerade hallucinationer, som att drömma vid vaket tillstånd utan att kunna väcka sig och själv kunna styra och behärska sina drömmar. Det var det som var konsten. Tappade man greppet kunde man råka illa ut för en så kallad 'snedtripp'.

Psykiatrikerna insåg emellertid omedelbart ämnets utomordentliga användbarhet inom psykvården, för framalstrandet av artificiella psykoser och för att öppna patientens innersta inte minst för honom själv. Ämnet inledde sitt segertåg över världen till att börja med endast inom mentalvården.

Emellertid blev snart militära myndigheter intresserade av ämnets möjligheter och insåg, till exempel, att man kunde slå ut en hel befolkning eller en hel armé med att tillföra ämnet i fiendens dricksvatten. De perfektaste soldater i världen, de hårdast drillade och programmerade mördarmaskinerna, kunde efter en dos inte ens längre marschera i takt, utan vad som helst kunde inträffa. De kunde till exempel, efter att ha varit hur seriösa som helst, bara sätta sig ner och gapflabba i timmar utan att något kunde störa dem eller någon kunde förstå det roliga de upplevde. Efter dessa experiment insåg den amerikanska militären att ämnet nog ändå inte var så lämpligt, då soldater med sådant i sig kunde bli fullständigt oberäkneliga.

Då hade dock ämnet redan uppmärksammats av andra kretsar, och nu började dess verkliga segertåg i början på 60-talet, då ungdomar, framför allt konstnärligt inriktade sådana, fann utomordentliga möjligheter i ämnets användning, då de därav kunde se saker de aldrig sett förut, till exempel helt nya färger av grannare slag än någon känd, och så vidare. Så uppkom den psykedeliska kulturen, som lever än idag. Från att ha varit en exklusiv specialmedicin strikt använd inom mycket slutna sammanhang exploderade ämnet i ett segertåg över världen som en kultdrog. Dess huvudsakliga attraktion bestod i, vilket psykiatrikerna redan från början hade insett, att den intensifierade användarens upplevelseförmåga och fick honom att erfara extraordinära dimensioner helt utanför de kända.

Emellertid blev effekten lavinartad, ämnet blev till en nyckelfaktor i proteströrelserna mot Vietnamkriget, fredsdemonstrationerna urartade till kravaller, och guvernören i Kalifornien, en viss Ronald Reagan, fick problem. Till slut fattade han beslutet att kriminalisera allt droganvändande, något som aldrig förekommit i världen tidigare, under hårdföra former, så att lagens gorillor fick fria händer, och den nya antidroglagstiftningen skydde inga medel. Detta var i slutet på år 1966. LSD (och alla andra droger) fick gå under jorden, där proteströrelserna under dess användning (nu i gestaltningen av hippie-rörelsen) fortsatte växa lavinartat över hela världen kulminerande under åren 1967-69, medan politikerna inte fattade att förbudet bara stegrade attraktionen och missbruket.

I stort sett blomstrade denna rörelse under hela resten av 60-talet matad av Vietnammotståndet och alla droger från den delen av världen, och den gode Albert Hoffmann i Basel, som oavsiktligt startat alltsammans, insåg att han hade fått bekymmer. Hans lilla privatelixir för ytterst exklusivt specialbruk hade vuxit till en global massrörelse som ingen kunde styra eller behärska, varför myndigheterna desperat försökte göra det med våld och hänsynslös kategorisk kriminalisering. Något sådant hade Albert Hoffmann aldrig tänkt sig.

Ännu längre gick det när en viss Richard Nixon blev president, som riktade sin vrede och hatiska förföljelse mot hela proteströrelsen mot en enda person, nämligen den ofarliga avsatte Harvardläraren Timothy Leary, som frivilligt hoppat av karriären för att bara njuta av livet och propagera för ren hedonism. Nixon stämplade honom ursinnigt som Amerikas farligaste man. Vi vet alla hur det sedan gick för Nixon. Timothy Leary

överlevde ett antal presidenter och höll blomsterstilen ända tills han dog, vilken händelse han gjorde till en offentlig kärlekshappening.

Men den ohjälpliga skadan var skedd. De "ofarliga" drogerna cannabis och LSD hade fått en outplånlig stämpel på sig av samhällsfientlig kriminalitet, och då hjälpte det inte att cannabis visade sig kunna bota i stort sett vilka sjukdomar som helst, framför allt cancer, och att LSD aldrig upphört att ha en ofta avgörande välgörande verkan på psykipatienter, som därmed bättre kunde lära känna sig själva. Först under det nya millenniet har en del försiktiga myndigheter börjat vakna upp till insikten om cannabis som välgörande universalmedicin, varför några små länder, som till exempel Portugal, försiktigt börjat avkriminalisera den med häpnadsväckande positiva verkningar inte minst socialt och ekonomiskt, då kriminalitet och vårdkostnader minskat betydligt. I andra länder förblir lagstiftningen hård och oförsonlig, så att man till exempel i Italien kan få sitt liv förstört och kastas i fängelse för bara några oanvända gram av någon elixirsubstans. Richard Nixons kriminaliseringsprogram gick över styr till överdrift redan när han arbetade under Joseph McCarthy på 50-talet, häxjaktsmästaren med näsa för så kallade kommunister, vilka han vädrade överallt.

Hur gick det sedan för den gode Albert Hoffmann, som så oavsiktligt orsakat så mycket kontrovers och panik för egentligen ingenting? Självt fortsatte han sorglöst att begagna sig av sin drog så länge han levde, då han på ett tidigt stadium lärt sig hantera den och utnyttja den på rätt sätt, så att han tog sin sista tripp vid 89. Filmen bjuder på ett antal intervjuer med honom själv som närmare hundraåring med enastående vitalitet, och han dog tämligen frisk vid 102 års ålder i detta millennium.

Allt detta berättade filmen och mycket mer, gjord av en annan schweizare, en viss Martin Witz, som inte alls avsåg att vara vitsig på något sätt, även om hans helt sakliga dokumentära film ändå resulterade i många hjärtliga skratt. Biosalongen var fullsatt och slutsåld, och Martin Witz var själv närvarande och kunde intervjuas av publiken efteråt, vilket många passade på att göra. Martin Witz förvånades över att bland publiken inte bara finna gamla hippies utan en majoritet av en ny generation intresserade ungdomar.

Nästa film blev något helt annat, en relationsmelodram av mycket tät passionsstämning med ödesdigra ingredienser, naturligtvis ett triangeldrama, där den vackra unga hustrun till en mer än medelålders domare av mycket hög samhällsställning fick tråkigt i sitt äktenskap och blev kär i en ung flygare. Filmen var gjord på Terence Rattigans pjäs "*The Deep Blue Sea*" och inleddes med ett självmordsförsök från hennes sida, vilket misslyckande gav anledning till pjäsen. Det förekommer många passionerade uppgörelser och gräl innan filmen omsider tar slut med alla problem olösta. Rachel Weisz gjorde huvudrollen och brukar vara bättre, även om hon även här naturligtvis var filmens huvudattraktion.

Nästa film blev något helt annat, en rysk satir av mycket bisarrt slag, en fantasmagori av burleska infall och överdrifter, där huvudtemat var Rysslands dekadens efter kapitalismens införande och kommunismens skrotning. Huvudpersonen kommer in i reklambranschen och lyckas göra karriär med några mycket fyndiga reklamtriumfer men söker inspiration för att kunna underhålla sina genialiska prestationer hos de mest besynnerliga kontakter, vilka den ena efter den andra blir mördade. Slutligen gör han det definitiva ställningstagandet att fullständigt ta avstånd från Pepsi Cola för att bara marknadsföra Coca Cola, och vägen till detta drastiska steg har då varit den besvärligaste och krokigaste tänkbara. Som satir är filmen lysande men besk, och hur rolig den än är så skrattar man inte. Den erinrar om "Mästaren och Margarita" och sådana burleskerier, som är mera bittra i sin komik än roliga. Filmen hette "Generation P" (där P står för Pepsi) och var gjord av en viss Victor Ginzburg.

Så råkade man ut för festivalens stora skräckis, den nya inspelningen av "Damen i svart", Englands mesta långkörare på teaterscenerna efter Agatha Christies "Råttfällan", som väl går fortfarande efter 60 år. "Damen i svart" är en spökhistoria skriven av den i år 70-åriga Susan Hill och tilldrar sig huvudsakligen i ett stort ödsligt praktresidens ute vid havet där alla är döda. Och inte nog med det: också alla byns barn (eller många av dem) har gått en ryslig död till mötes, och allt skylls på den mystiska "damen i svart", som ingen någonsin blir klok på, man får aldrig se henne riktigt, men det räcker med att någon får se henne på avstånd, så dör det ett barn strax efteråt under rysliga omständigheter.

En ung advokat från London får i uppdrag att reda ut sterbhusets affärer, vilket inte är en lätt sak, då hela praktresidenset är fullt av dammiga dokument, som måste gås igenom. Den unge advokaten ser sig nödsakad att tillbringa natten ensam i det gigantiska spökhuset, varunder han råkar ut för diverse spökerier och av självklara skäl inte kan mobilisera mycket koncentration för att gå igenom drivorna av papper. Men han lär känna spökeriernas natur och historien bakom dem, så att hans huvudsakliga ambition blir att få ett grepp om den olyckliga spöktanten och få henne att sluta med sina hemsökelse, vilket inte är en lätt uppgift och som bara kan sluta på ett sätt...

Romanen kom ut 1983 men historien filmatiserades redan 1989 med Adrian Rawlings i huvudrollen, och även om han gjorde det bra och filmen var utsägligt raffinerad var det bara en TV-film, medan nu den är gjord på riktigt.

Adrian Rawlings spelade den viktigaste supportrollen i Lars von Triers "*Breaking the Waves*", som vi också fick se på festivalen. Man hade i femton år hört onda rykten om denna film, men faktum är att den är sevärd och troligen von Triers bästa film. Emily Watson gör en makalös prestation i huvudrollen som den enkla något annorlunda flickan Bess, som blir gift med Stellan Skarsgård, som arbetar på en oljerigg och där råkar ut för en olycka, så att han blir paralyserad i hela kroppen och kroniskt sängliggande. Han lyckas ändå göra det bästa möjliga av sitt äktenskap på bekostnad av henne, vilket hon helt offervilligt ställer upp på, då hon älskar honom. Historien är oerhört utdragen, långsamt berättad och periodvis outhärdlig men lyckas ändå på något sätt finna ett ljus. Vi har sett betydligt värre filmer av Lars von Trier, och den här förtjänade sin guldpalm i Cannes 1996, då den är oförglömlig, mest för Emily Watsons skull – hennes rollgestaltning är oändligt gripande.

Den ljusaste och mest gripande filmen blev emellertid den sista. Den gavs bara en föreställning ute på Hisingen i den svårtillgängliga biografen "Aftonstjärnan" borta på Lindholmen, där ingen gata är rak och alla är omöjliga att hitta. Fler än jag kom för sent till föreställningen, och ändå hade jag startat i mycket god tid. Faran med festivalen är just att bli sen, för även om man varit ute i god tid och försäkrat sig om biljetter, så kan man ha otur och komma sist in i en salong som är slutsåld, så att det bara finns en plats kvar längst fram och längst ut i kanten. Det ödet råkade jag ut för inför festivalens enda föreställning av den fransk-algeriska "Gudar och människor".

Det är en sann historia från 1996, där ett litet kloster uppe i Atlasbergen för nio munkar blir skådeplatsen för ett brydsamt drama, då det härjar terrorister (gerillakrigare mot regeringen) i grannskapet, som inte tvekar inför att skjuta utlänningar, typ kroatiska gästarbetare. Den korrupta regeringen erbjuder klostret militärt beskydd, men klosterbröderna avböjer, då de inte vill besudlas av den korrupta politiken. Gerillakrigarna hemsöker dem, kräver mediciner och kommer med sårade krigare till dem, då en av dem är kvalificerad doktor, medan bröderna oavbrutet diskuterar och brottas med problemet hur de skall göra. Den närmaste myndighetsrepresentanten bönfäller dem att fara hem till Frankrike, några av dem vill det men andra vill inte, och så fortsätter diskussionerna, medan filmen hela tiden blir vackrare och innerligare. Till slut har alla bröderna bestämt sig för att stanna kvar vad som än händer.

Det är som en helig stämning som oavbrutet accelererar genom hela filmen för att nå sin höjdpunkt vid julfirandet när de känner att de moraliskt har lyckats klara av och sätta sig över alla hoten från regeringssoldaterna och gerillakrigarna. Filmen är oerhört behärskad alltigenom, dess stil är konsekvent och stegras i sin moraliska sublinitet oavslutligt, varvid den musik som används spelar en viktig roll i stämningsskildringen.

Man vet ännu idag inte riktigt vad som slutgiltigt egentligen hände. Två av de nio munkarna överlevde av vilka en lever ännu idag, alla var de över 60, och filmen slutar med konstaterandet av mysteriet. Före det har den yngste av dem, abboten, sagt sitt farväl i suverän vältalighet och överlägsen skönhet och moralisk resning, medan Atlasbergens snö sopar igen alla spåren efter dem...

Andra filmer

Den övriga repertoaren har nästan helt dominerats av den nye favoritskådespelaren för det här filmintresset, nämligen Robert Downey Jr, som prytt tre filmer på sistone. Naturligtvis är den nya Sherlock Holmes-filmen en av dem, en ny film av Guy Ritchie med total *action* hela vägen ända fram till den svindlande finalen vid Reichenbachfallen i Schweiz, där Sherlock och hans käre professor Moriarty tillsammans dyker ner med förintande grepp om varandra i gagnlöst försök att en gång för alla förgöra varandra – både Sherlock och professorn kom ju som bekant tillbaka igen, så fort läsarna krävde det.

Filmen är en svindlande bravuruppvisning i action med Noomi Rapace i den kvinnliga pendangrollen som läcker zigenerska med bara okända kort på handen i desperat jakt på sin försvunne bror, som professorn visar sig ha hjärntvättat och bytt utseende på – givetvis känns han igen till slut ändå, just när han programmerad skall skjuta en hög ambassadör för att utlösa det första världskriget. Genom Sherlocks insatser i denna film blev lyckligtvis det världskriget uppskjutet i några år.

Mera verklighetsbetonad var "*Good Night and Good Luck*" av George Clooney med honom själv som sekundant åt den legendariske Edward R. Murrow, en TV-journalistpionjär, som beslutsamt tog upp kampen med den hysteriska McCarthyismens hetsjakt på alla människor som kunde utsättas för misstanken att någon gång i sitt liv ha haft någon kommunist sympati. Det har gjorts många filmer om detta, medan denna är den mest nedtonade, helt i svart-vitt, nästan dokumentär och ytterst faktamässig, där Robert Downey är med som en av journalisterna gift med en annan journalist i teamet, vilket man inte får vara, så han får sparken, men då har man redan klarat biffen med den förfärliga McCarthyismen.

Den tredje Downeyfilmen var den lika helt dokumentära "*The Soloist*", "*Solisten*", om gatumusikanter och uteliggare i Los Angeles. Det finns 90,000 sådana hemlösa i jättestaden, och filmen bjuder på ganska chockerande inblickar i detta missförhållande. Robert Downey är en journalist som råkar ut för en olycka med sin cykel, så att han temporärt tappar greppet om arbetet, och får då korn på en gatumusikant som bara har två strängar på sin fiol. Han intresserar sig för detta öde, som blir desto intressantare, genom att denna gatumusikant och uteliggare faktiskt har gått på Juillardsskolan, USA:s främsta musikskola för de utvalda elitproffsen. Denne violinist visar sig vara fullständigt och hopplöst schizofren, men journalisten Lopez släpper honom inte utan går in för att göra vad han kan för honom. Det blir en lång och svår törnebeströdd väg full av kriser för den fallne musikern tillbaka till någon sorts anständig musikexistens. Han är besatt av Beethoven, och det är bara Beethovenmusik genom hela filmen, med bara ett pyttelitet undantag för en solopartita av Bach. Den förlorade musikern var nämligen egentligen cellist och kunde ha gått hur långt som helst – om han inte fått spader.

Det är en mycket gripande film i sin autenticitet om en fallen människas psykologiska konstitution och hur han i all sin vilshenhet ändå är ett uppriktigt geni innerst inne. Det finns ingen eller inget man kan beskylla hans olycka för, den kom inifrån, och tyvärr är musikbranschen behäftad med otaliga parallelexempel. Bara i min lilla stad har jag ständigt mött genialiska musiker som trots sin gudomliga musikalitet gått vilse i densamma och av nödvändighet hänvisats till patientkarriären.

"*Public Enemies*" är mastodontfilmen på tre timmar om Dillinger och hans brottsliga karriär. De fick honom till slut, genom att gillra en fälla och få hans sista dam att förråda honom, så att han som Olof Palme intet ont anandes gick på bio och blev skjuten utanför. Det är väl mycket tid och dyrbar film att ägna tre timmar åt en sorglig desperado som bara går från *bad to worse* hela tiden, och det blir inte bättre av att man romantiserat det hela. En film att se högst en gång i livet och aldrig mer, om ens det, trots Johnny Depp i huvudrollen.

Då var bröderna Coens "*Burn After Reading*" betydligt roligare i all sin nattsvarta agentkomik, där John Malkovich finner sig avskedad från lång och trogen tjänst inom underrättelseväsendet för att han påstås ha alkoholproblem. Han blir förbannad över förolämpningen och förblir förbannad genom hela filmen och ständigt mera så, tills han avreagerat sig en gång för mycket och hamnar i koma.

Ännu roligare är Brad Pitt som gym-föreståndaren, som hittar en kopia av John Malkovichs heliga memoarer på en CD och ser sitt livs möjlighet att tjäna storkovan då Malkovich naturligtvis skrivit sina memoarer bara för att få avslöja alla sina chefs ruttenhet. Emellertid går det, som i de flesta fall i agent- och gangstervärlden, inte alls som någon vill och allra minst som de alla hade tänkt sig, utan den ena blir mördad efter den andra och genom de mest löjliga förvecklingar och förväxlingar. Som sagt, bröderna Coen är kända för sin sardoniska humor, som liksom den ryska satiren ovan är mera besk än välsmakande och dessutom ger en föga angenäm eftersmak.

En verkligt rolig film var i stället Guy Ritchies "*Snatch*" med Jason Statham i huvudrollen, där han som torped måste dras med en fipplig och omöjlig lillebror, som bara är i vägen och strular till det hela tiden, medan de måste manövrera sig igenom en omöjlig djungel av hårdföra gangsters absurda hänsynslöshets intriger, där medelpunkten för dramat utgörs av en extra stor diamant. I denna burlesk från underjorden ingår olagliga boxningsmatcher med hela riggningsfusket satt i system, samt ett helt läger av fullständigt oberäkneliga zigenare, världens omöjligaste folk att göra affärer med, vilket dessa stackars gangstrar ändå är tvungna att göra. Brad Pitt är en av zigenarna och gör sin roll som vanligt mer än bara bra – han överträffar alla andra, vilket till och med Jason måste medge till slut, när liken ligger färdigt strödda omkring dem. Denna film är så otroligt rolig att man riskerar att skratta ihjäl sig, varför varning för skattparoxysmer torde utfärdas. Det är Guy Ritchie som har gjort den, som senare gjorde de nya Sherlock Holmes-filmerna med Robert Downey, och hans liv har varit ungefär som hans filmer, fast han dessutom är dyslektiker, vilket kanske är varför hans filmer alltid verkar vara desto mer genialiska.

Slutligen något helt annat, nämligen något så ovanligt som en spännande naturfilm, den australiensiska "*Territory*" eller "*Rogue*", en sann historia om ett sällskap turister på en flodbåt i Nordterritoriet som råkar komma fel och hamnar i en jättekrokodils revir, varför denna naturligtvis ramar flodbåten som en icke önskvärd inkräktare, varvid turisterna finner sig strandade på en liten ö i floden, som kommer att dränkas av tidvattnet när det stiger, medan krokodilen osynlig väntar på dem där ute...

Detta är ingen dum skräckfilm om monster, ingen anaconda och ingen gälman, utan en helt vanlig krokodil, som betar sig precis som alla krokodiler brukar göra. Filmen är

därför helt naturlig och övertygande alltigenom, om den dock oavsiktligt lyckas åstadkomma erinringar om den första och bästa *Hajen*-filmen, om dock denna krokodil är betydligt mer imponerande än Spielbergs papphaj. Krokodiler kan faktiskt bli betydligt mer än fem meter långa, och denna är minst sagt levande.

Men den intressantaste filmen var något helt annat, nämligen något så ovanligt som en finsk action-film. "Gränsen 1918" är en sann historia om den unge kaptenen Carl von Munck som får i uppdrag att bevaka den nyligen upprättade gränsövergången mellan Finland och Ryssland vid Systerbäck bara några mil från Sankt Petersburg. Problemen infinner sig i och med Trotskijs införande av den röda terrorn i huvudstaden, varvid horder av flyktingar kommer välländes och flyendes från Petersburg för att rädda sig in i det nyss självständiga Finland. Men Finland kan inte ta emot hur mycket flyktingar som helst, och i synnerhet ryssar är inte välkomna, efter Finlands erfarenheter av rysk överhöghet under 100 år och i synnerhet efter inbördeskriget med de röda. Således uppstår det komplikationer, och ryska emigranter som vägrar acceptera avvisning interneras i vad som mest liknar ett koncentrationsläger av trångboddhet och ohygien.

Det intressantaste med filmen är dock de relationer som gör det hela till ett drama. Naturligtvis måste det uppstå ideologiska konflikter, det finns ju röda finnar kvar, och en av dem, sårad, råkar vara maken till den lokala lärarinnan, som är outhärlig som tolk och blir kaptan Muncks högra hand i arbetet, medan hon anfäktas av dubbla lojaliteter, medan hon egentligen bara är humanist, vilket hon ständigt framhåller, vilket inte hjälper när hon tvingas hjälpa sina egna käraste som står på fel sida. Dessutom blir kaptanen kär i henne, vilket ytterligare komplicerar situationen.

Det är den ständigt växande lavinen av kulturkrockar och ideologiska konflikter som gör filmen till ett helt Eldorado av fascinerande studiematerial för den psykologiskt intresserade, och naturligtvis blir tragedierna ofrånkomliga och överväldigande. Det är en mycket dramatisk film, och när man får denna inblick i den stackars kaptanens Muncks samvetskonflikter så förstår man att hans son Jörn Donner blev som han blev.

Shakespearenytt

Följande korrespondens utspann sig:

"Jag är hopplös när det gäller geografi, men jag undrar om du kan klargöra en detalj för mig.

Det finns en rad i "Hamlet" där Horatio nämner en "hög bergstopp" (1-a quarton, rad 124). I motsvarande tal i andra quarton nämner Horatio en "höglänt kulle".

Naturligtvis finns det inga berg eller kullar i Danmark öster om Helsingör, så vem som än företog sig att korrigerera raden kan ha varit där och kanske sett en kulle (om det finns någon sådan) på andra sidan sundet i Sverige.

Jag har i årtal lovat mig själv att fara dit och kolla upp saken, men jag fick aldrig tid, och nu är det möjligt att jag inte kan resa mycket på ett tag.

I min uppfattning om hur det gick till, så kan Marlowe ha följt med Earlen av Rutland till Danmark sommaren 1603, vilket skulle stämma tidsmässigt med utgivningen av den andra Hamlet-quarton 1604. Om du har någon möjlighet att ta reda på om det finns någon sådan kulle synlig från Helsingörs slott, så skulle jag vara mycket tacksam om du lät mig veta resultatet."

"Angående din intressanta fråga om Helsingör, så har jag faktiskt undrat över den saken själv. Min mor och bror bor faktiskt i närheten av Helsingör, så jag har möjlighet att passera där förbi flera gånger om året.

Naturligtvis kan man inte se några höga kullar från Helsingör utom i mycket klart väder, och de kullar man då ser ligger rakt norrut från Helsingör, den svenska udden "Kullen" eller "Kullaberg", som man kan se hur den sträcker sig ut mot havet längs den svenska kusten norr om Helsingör. Även den är svår att se utom från vissa punkter, och, som jag sade, bara vid klart väder, som till exempel en kall vinternatt vid gryningen eller skymningen." (Inledningsscenen i Hamlet utspelar ju sig vid midnatt, och det är 'bittert kallt'.) "Liksom de talrika italienska observationerna, som vattenvägen från havet till Milano, så måste diktaren ha varit på plats och sett det själv.

Då den första versionen av 'Hamlet' skrevs långt före 1603 är det logiskt att anta, att diktaren måste ha varit där på ett tidigt stadium, möjligen tillsammans med Stanley vid invigningen av Kronborgs Slott av kung Frederik II år 1585. Det är inte omöjligt. Kemp var också där," (en av de äldsta och trognaste Shakespeareskådespelarna,) "de ingick i en trupp som gav föreställningar i Tyskland, som det danska hovet stod i nära kontakt med, och truppen skall ha bestått av sju medlemmar, det minsta möjliga antalet skådespelare för att kunna genomföra en föreställning av 'Hamlet'. Det är ett dokumenterat faktum att ett engelskt teaterkompani gav någon föreställning vid invigningen av Kronborgs Slott, och mycket av beskrivningen av dess inredning, som av gobelängerna, stämmer kusligt exakt med vad som står i 'Hamlet'."

"Av vad du säger framgår det, att den enda synliga höjden från Helsingörs tak ligger i norr, vilket inte skulle förklara förändringen under sommarmånaderna, om den inte blir synlig vid gryningen, vilket kan ha vilselett diktaren. Vad tror du?

Jag är fullständigt överens med dig om att Marlowe skrev den första versionen av Hamlet långt före 1603, enligt vad jag tror omkring 1587/88, reviderade den 1594, skrev om alltsammans och lade till dubbelt så mycket 1603/04. Jag är inte säker på om man verkligen kan omfatta tron på att han kan ha lämnat Cambridge för någon längre tid, utom för ärenden i underrättsjämböden, men han var de facto frånvarande från universitetet mellan april och september/oktober 1585. Han var borta igen under två veckor i sept/okt, men vi vet att han under den tiden var i Canterbury och bevittnade Catherine Benchkyns testamente.

Om du har några skäl för att förmoda att invigningen av Kronborg ägde rum mellan maj och september 1585, och om du har något skäl att förmoda att Sir Francis Walsingham hade behov av att skicka en agent dit, förklädd som en av teaterkompaniet, vore det intressant att följa den tråden vidare. Finns det några hovdokument kvar om den saken? Hur var förhållandet mellan Danmark och drottning Bess på den tiden?

Min uppfattning är att Marlowe skrev den tidiga Hamlet utgående från Saxo Grammaticus material omkring 1587/88, reviderade och lade troligen till spöket 1594 och for med Rutland till Danmark 1603 där han bearbetade beskrivningarna, ändrade 'berget' till en 'kulle' av någon anledning men lämnade resten av den felaktiga geografien kvar, kanske för att undvika att skaffa Rutland problem. Hur som helst, det finns tillräckligt med material i Hamlet som pekar på Marlowe.

Jag tror det finns en stark möjlighet att Marlowe var den samme som en viss 'Christopherus Marlerus' i Valladolid från maj 1599 till mars 1603, under vilken tid han kan ha skrivit åtskilliga pjäser. Vad jag försöker få bevisat är, att det kom inga nya Shakespearepjäser under den tiden. Hamlet är den första som dyker upp sedan och utgör en stötesten därvidlag, men som vi båda tror, skrevs den många år innan den först publicerades."

"Invigningen av Kronborgs Slott ägde troligen rum 13 juni 1585, vilket evenemang troligen firades med en föreställning av "Prinz Hamlet" av ett engelskt teatersällskap som kom upp från Tyskland. Några av skälen till detta antagande är följande:

- 1) Enligt ett kontrakt från oktober 1584 skulle slottet vara färdigställt juni 1585.

2) Kung Frederik II befann sig i slottet några dagar i juni. Hans besök där i maj och juli var korta, byggmästaren lämnade stället under hösten, och kungen var inte där under augusti och september.

3) Både söndag och 13 juni refereras till i pjäsens text. Kungen var där från torsdag den 10 juni till följande måndag. Festligheter såsom bröllop och invigningar firades vanligen på söndagar, så söndag den 13 juni är med all sannolikhet den stora dagen.

4) Under sommartid i Skandinavien och särskilt i juni blir nätterna aldrig helt mörka, och gryningen börjar tidigt. Vid midnatt kan man ännu se en svag glöd rakt i norr, och kullar som Kullen borde ha varit helt synlig med sina konturer vid den belysningen.

Jag har inte funnit några länkar till Walsingham i detta sammanhang. Det danska hovet stod i mycket nära kontakt med Tyskland, det var protestantiskt, och det talades tyska vid hovet, medan jag ännu inte funnit några länkar till England.

Jag finner 'Christopherus Marlerus'-antagandet fullständigt övertygande.
Fler frågor?"

"Du nämnde Stanley. Menar du Lord Stranges män? Stanley var även kandidat till tronen och en landsflyktig katolik för en tid. Jag måste kolla upp mina data; om det är vad du menar kan det ha funnits ett agentuppdrag där.

Om å andra sidan dina data åsyftar den skådespelartrupp som gick under namnet Lord Stranges män och dessa uppträdde vid Kronborg kan jag bara tänka mig som den enda anledningen för Marlowe att ha riskerat en så lång frånvaro från universitetet för att resa till Danmark, att han var pjäsens författare!

Kan du vara mera specifik när det gäller referenser i pjäsen till söndag den 13 juni?"

"Referenserna i 'Prinz Hamlet' till söndag den 13 juni består av en åkallan till den helige Antonius av Padua, vars fest firades den 13 juni, och beskrivningen av slottet som ett "Sonntagskind" under den helige Antonius beskydd. Den 15 juni var för övrigt den helige Vitus dag, skådespelarnas skyddshelgon, som också åkallas i sammanhanget.

Det var troligen William Stanley snarare än hans äldre broder Ferdinando ('Lord Strange'), eller kanske båda, som besökte Kronborg vid invigningen. William, som blev den 6-e earlen av Derby efter Ferdinando, var vid tillfället på sin stora *grand tour* under flera år omkring i Europa, och hans vistelse i Tyskland sammanträffade med juni 1585. Jag vet inte närmare om Ferdinando, men båda var involverade med Marlowe, Ferdinando som hans producent och William som antagligen en annan mentor, då han var både poet, kompositör och skådespelare och tog över Lord Stranges män efter sin broder. Det gäller att inte förväxla honom med den andre William Stanley, deras kusin, som var en landsförrädare i exil i Spanien."

"Om du med 'Prinz Hamlet' åsyftar det anonyma *Der Bestrafte Brudermord* har jag förstått att det inte publicerades förrän 1781. Jag har en engelsk översättning som jag måste läsa på nytt innan jag kan gå vidare i detta.

Jag skall också uppdatera mig om Stanleys, men om dina uppgifter är riktiga måste vi finna reda på vilket engelskt skådespelarsällskap det var som reste till Kronborg 1585 och varför du tror det var en engelsk pjäs snarare än en tysk direkt baserad på Grammaticus' *Historiae Danicae*. Därmed är det inte sagt att Stanley inte kan ha gett Marlowe idén till Hamlet efter att ha sett den tyska föreställningen på Kronborg. Vi vet att Marlowe älskade utländsk historia, då de flesta av hans pjäser är förlagda till främmande länder med utländska karaktärer."

"Ett av de främsta skälen till att förmoda att 'Prinz Hamlet' skrevs före de andra versionerna är, att redan här säger Hamlet till Ofelia att gå i kloster. Detta är ett sådant markant personlighetsdrag hos både Hamlet och pjäsen, att det är rimligt att förmoda att det kommer från originalet. Då 'Prinz Hamlet' bara är hälften så omfattande som den

första quartoversionen, som knappast kan ha skrivits före 1603, medan den ändå berättar samma historia (med kopplingar till Helsingör 1585), är det knappast troligt att den inte kommer närmare originalet än quartoversionerna. Ingendera versionen har mycket med Saxo att göra, de berättar en helt annan historia, vilken, som många lagt märke till, företer märkliga paralleller till Earlen av Oxfords personlighet och aktivitet (som för resten var en av Marlowes gynnare – 'Skanderbeg', Marlowes första och förlorade pjäs, anses ha producerats av Oxford,) som det därför är logiskt att anta att hade något att göra med originalpjäsen och åtminstone i viss mån måste ha inspirerat den. Freud var en Oxfordian bland många. Det är också viktigt att komma ihåg, att Oxford var William Stanleys svärfar, och det är mycket troligt att "En midsommarnattsdröm" producerades och uruppfördes till Stanleys bröllop med Oxfords dotter 1595 – Theseus anses vara en avbild av Stanley, och det är mycket av familjen Stanley i "*The Phoenix and Turtle*", en av de mera obskyra 'Shakespeare'-dikterna.

Pjäsen vid Kronborg 1585, troligen 'Prinz Hamlet', var troligen på tyska, men pjäsens tyska är inte naturlig utan mera som skoltyska. Vi vet inte vilka skådespelarna var, men vi vet att kung Frederik följande år inbjöd engelska skådespelare till hovet i Helsingör, bland vilka var Kemp, Bryan och Pope, för att framföra skådespel. Det är naturligt att anta att pjäsen återigen var 'Prinz Hamlet' och åter på tyska, då tyska talades av åtminstone halva det danska hovet. Men pjäsens tyska verkar underligt skruvad, som om den skrivits för att skådespelarna skulle få öva sig i tyska. Den inbegriper tre kvinnliga roller, vilka skulle passa precis in för hovets tre prinsessor – dessa kvinnliga roller är inte särskilt krävande. Pjäsen konstiga tyska indikerar att den kunde ha varit en översättning från engelska."

(Översättning från engelska.)

Kontakten, diskussionen och korrespondensen fortsätter.

Milstenar, februari 2012.

- 5 Susan Hill 70 år ("Damen i svart")
- 6 François Truffaut 100 år.
Drottning Elisabeth II firar 60 år på tronen
- 7 *Charles Dickens* 200 år.
65 år sedan judar och araber avvisade Storbritanniens förslag om två olika stater i Palestina, då ingendera ville ha den andra.
- 8 425 år sedan drottning Maria Stuart av Skottland halshöggs.
John Williams 80 år.
- 9 Frans Michael Franzén 240 år.
- 10 175 år sedan Alexander Pusjkins död.
- 14 Juan Pujol García, spionen 'Garbo' 100 år.
- 17 50-årsminnet av Bruno Walter.
- 18 Milos Forman 80 år.
- 21 Nikita Magaloff 100 år.
- 22 500 år sedan Amerigo Vespuccis död, som oavsiktligt gav namn åt Amerika
180 år sedan Goethes död
- 23 70-årsminnet av Stefan Zweig
- 24 Michel Legrand 80 år
- 25 Tom Courtenay 75 år
- 27 Lawrence Durrell 100 år
- 29 Gioacchino Rossini 220 år

Åtterresan, del 17: Slutakten.

Varför blir alltid mina resor från Danmark hem så dramatiska? Sexkilometerspromenaden från Enggård till Hornbaek beredde inga problem den här gången, men förra gången i januari snöade det, och då ingen kunde köra mig till Hornbaek ombads jag ta en buss på halva vägen. Den bussen stod jag alltmer frysande och väntade på i en timme. Då den aldrig kom fick jag gå även den återstående vägen ner till Hornbaek till fots, och just då kom tåget. För att hinna med det och inte missa bussen i Sverige fick jag springa och korsa järnvägsspåret med grindarna nere mot rött ljus mitt framför (det långsamt) anryckande tåget. Jag kom med, men lokföraren kom sedan och grälade på mig, fastän inget hade hänt. "Nästa gång slänger jag av dig," lovade han, men jag försäkrade honom, att detta var enda gången jag blivit en timme försenad i Danmark i väntan på en buss som aldrig kom och samtidigt hade en buss i Sverige att passa.

Den här gången, den 9 april när alla danska flaggor slokade på halv stång på grund av minnet av den tyska ockupationen 1940, var det ännu kallt, och i Göteborg skrapade man is på bilfönstren. Precis när jag kom ner till Hornbaek hörde jag tåget komma. Det blev till att springa samma väg som förra gången, men den här gången hade jag mycket mera bagage, både ryggsäck och tung axelväska. Tåget ställde sig på stationen, och jag sprang efter det och tog genvägen på rälsen, så att jag sprang på varannan räls i hög fart. Det gick bra, tills uppstigningen till perrongen kom. Tåget stod kvar. Då föll jag omkull. Det var bagaget som drog omkull mig, som ville fortsätta i samma fart, medan jag hejdots i uppforsbacken. Handen, ansiktet och knät tog stöten. Tåget stod kvar. Jag reste mig igen och föll omkull igen. När jag äntligen kom in i tåget var jag helt slut och mörbultad, en blåtira, ärr i pannan, sprucken läpp och knäskada. Vad behövde man mer?

I Helsingborg väntade en ännu värre katastrof. Min vän från Hässleholm kunde inte ställa upp. Han hade drabbats av en plötslig svår förkylning och måste besöka läkare. Ingenting att göra. Vi kunde bara båda beklaga detta djupt. Oturen hade lägrat sig över min hemresa, som om den förberedde det ultimata gatloppet.

Men vädret klarnade, och på Göteborgståget slapp jag betala. Det var sista giltighetsdagen för min Inter Rail-biljett, och i tågexpeditionen i Helsingborg, som numera bara ombesörjde Skånetåg, visste de inte hur detta skulle hanteras. De bad mig vända mig till Pressbyrån. Pressbyrån bad mig fixa det på tåget. På tåget sade konduktören: "I Pressbyrån vet de ingenting," och lät mig vara. Det var bara att tacka och ta emot.

I Göteborg välkomnades jag av prunkande solsken och vårvärme, som om våren inträtt just i detta ögonblick. Tacksam tog man in på sin internationella favoritrestaurang och slog sig till ro för att avsluta denna resedagbok innan man återinträdde i arbetet med omedelbar verkan i form av drunkning i detsamma som följd.

I princip hade allting varit bra på hela resan. Det hjärtinnerliga återseendet med Bulgarien efter tre år hade varit en strålande inledning, Konstantinopel hade gett mig den nyttiga lärdomen att jag inte mer behövde besöka den staden, Grekland hade som vanligt bjudit på de starkaste upplevelserna, av någon anledning har Grekland en förmåga att alltid bjuda mig på något helt nytt som slår allt annat, den här gången i form av nya vänner, den varmaste samvaron hade Lucca bjudit på, Milano hade varit en strålande lyckträff trots omöjliga odds, och släktevenemangen i Verona hade överträffat alla tidigare. I princip hade alla varit i bästa form hela vägen och konsekvent visat alla sina allra bästa sidor. Den sista anhalten i Danmark hade varit pricken på i-et. Det enda negativa hade egentligen varit dem man *inte* fått träffa.

Dock kvarstod den betänkliga notan: detta var den första Europaresa jag någonsin gjort som överträffat *alla* mina Indienresor kostnadsmissigt.

Om man skall välja en slutvinjett för denna härliga resa blir det nog upplevelsen av den tyska skolklassen i Athen, som uppe på Filipappos mellan Akropolis och havet under sin lärares ledning i vårlig solskensprakt reciterade Homeros på antik grekiska i kör.

Först trodde jag det var ur ett av de athenska dramerna, men det var Homeros, som ännu levde.

Göteborg 9.4.2010
efter 31 dagars resa.

Den strålande fiaskoresan, del 5: Limbo i Manali

Det regnade till och från i Manali hela tiden. Som vanligt var buden om tillståndet för vägen över Rohtang ytterst varierande. Flera hävdade att vägen var stängd, men ändå hade vi sett folk tränga sig ombord på Keylongbussen. Janne samlade på fakta. Han fick beskedet, att vägen till Spiti över Kunzun La tyvärr definitivt var stängd. Spiti kunde alltså inte alls komma i fråga längre. Detta var resans första definitiva och kompletta nederlag, och det var en svår besvikelse för mig och Janne, medan Bertil och Halvar redan haft blandade känslor inför bestigningen av Kunzun La på toppen av Rohtang La. Å andra sidan kunde vi kanske betrakta oss som lyckliga. Hade vi lyckats ta oss upp till Spiti från Kinnaur och kommit ända fram till Kaza och Kibar så pekade nu allting på att vi därefter skulle ha varit nödsakade att ta hela den långa vägen genom både Spiti och Kinnaur i en oformlig reträttresa tillbaka. Ur den synpunkten hade vi kommit billigt undan.

Alla möjliga historier var i omlopp om incidenter vid störtregnet den 15 augusti, som drog härjande fram genom hela Himalaya och raserade alla ömtåliga vägar. En buss var på väg tillbaka mot Rohtang från Keylong med massor av glada musikanter ombord som hade firat självständighetsdagen. Förmodligen var chauffören något påverkad efter festligheterna, men regnet kunde ingen göra något åt, och en rasande stenbumbling hade den olyckliga pricksäkerheten att bussen träffades och tvingades av vägen och utför stupet med ett överväldigande antal döda som följd. Ett annat ras, som definitivt täppte till Rohtang, orsakades av att 100 militärtruckar skulle över passet på en gång. Hur dåraktig får man vara som militärbefäl? Naturligtvis sattes jordmassor i skakning, den minsta skakning räckte, och där låg hela den massiva militärkonvojen fullständigt utslagen och odugliggjord.

Under dagen öppnade emellertid Rohtang, och väginformationen meddelade att vägen till Spiti skulle öppnas om 3-4 dagar. Men vi hade redan beslutat oss för att bege oss direkt till Ladakh om måndag.

Halvar fann en ny tibetansk restaurang på jakt efter en gammal, som han inte fann. Vi åt där på kvällen, men deras *thenthuk* var inte lika gedigen som Café Momos *thupka* kvällen innan för bara tre femtedelar av priset.

Det förelåg väldigt olika möjligheter inför resan till Ladakh. Halvar ville helst ta en jeep som startade 2 på morgonen och avverkade hela resan på 20 timmar. Det var den dyraste och mest stressiga möjligheten. Janne fann en lyxbuss som för 2000 rupier fördelade resan på två dagar med bekväm övernattning och alla måltider inkluderade. Bertil blev entusiastisk för detta. Själv hade jag föredragit en lokalbuss för 700 med övernattning för 100 med måltider som man valde själv, men då detta var ett strapatsförslag föreslog jag även en minibuss. Förra året hade den kostat 1200 med övernattning i Pang. I år var situationen helt annorlunda.

Det visade sig att det billigaste alternativet i år var en minibuss för 1600 som tog hela resan på 18 timmar non-stop. Detta stressalternativ med en stor del av resan i mörker var uteslutet. Jeepalternativet var det dyraste och närmade sig 3000. Min agent tyckte som jag att den billiga bussen var det bästa. Tyvärr måste vi acceptera lyxbussalternativet inkludera övernattning och måltider som det lämpligaste för oss, vilket skulle eliminera alla möjligheter till klagomål från någon.

Då infann sig som en blixt från klar himmel en oformlig svårighet och monstruöst förhinder, som verkade oöverkomligt. Jag hade fått fullt mandat av alla mina tre

kamrater att boka resan på det sätt och med det fordon som var bäst för alla, lyxbussalternativet krävde handpenning med bindande bokning, och när jag berättade resultatet för kamraterna (med fönsterplats för alla fyra) reagerade en av dem negativt. Han ville inte vara med om en stor buss på de små vägarna inför de stora stupen. Han fick nojan direkt och kände sig överkörd av beslutet och menade sig inte ha givit mig något mandat därtill då han inte sagt något. Han vägrade helt enkelt följa med och ville i stället satsa på en minibuss för egen del, som han tog för givet att måste vara säkrare.

Detta bragte mig till förtvivlan. Mandatet hade varit unisont, ingen hade protesterat eller ställt några villkor, och bussalternativet *var* det bästa och säkraste, även om jag själv hellre valt en billig lokalbuss. Jag hade uppoffrat mina anspråk för gruppens bästa, medan vår vän vägrade göra sammanledes. Och hur skulle vi förklara det för reseguiden? Han hade oåterkalleligen poängterat gång på gång att bokningen var bindande.

Halva natten försökte jag övertala honom och ville till slut knappast ens vistas i samma rum med honom längre. Hur kunde han vara så säker på vad som var säkert vid Rohtang som aldrig hade åkt den vägen förut? Hans noja var fullständigt irrationell, men hur skulle man få honom att inse det? Och om han tog sig för egen maskin till Leh, hur skulle han sedan hitta oss där, när skulle han infinna sig, skulle han med sin noja över huvud taget kunna ta sig över Rohtang, skulle vi alls få se honom på hela resan mera?

Det enda att göra var att ta upp honom till reseguiden och låta honom själv få försöka avboka sig. Detta visade sig vara det förnuftigaste. Reseguiderna hade erfarenhet av sådant. Med vänlig övertalning kunde de skingra hans noja och få honom övertygad om bussens fullkomliga säkerhet, och min bön till honom, "Snälla vän, du har aldrig rest den vägen förut. Försök lita på oss som gjort det många gånger." Då sprack det i motståndet, och han kom äntligen med på noterna.

Vi hade haft alldeles tillräckligt mycket krångel under resan redan, lämnade utan buss i Delhi, ösregn i 36 timmar från Simla, tillståndsstrul och raserade vägar i Kinnaur, stängda portar för Spiti, och så vidare, så vi behövde verkligen inte ett till.

På den tibetanska restaurangen träffade jag några trevliga tibetanska studenter, som berättade, att Lahaul hade begravts i snö för första gången någonsin i augusti. Jag hade hört talas om snöfallet i Lahaul, men dessa breddade bilden av det extrema ovädet med att berätta om alla odlare som fått sina grödor begravda i snö och förstörda. Detta var vad som väntade oss i Lahaul. Förra året hade det varit skyfallskatastrofer. I år var det snö.

(I nästa nummer: *Över tröskeln.*)

Katastrofresan, del 14: Resan ner.

Då det var två förare som alternerade fick jag inte tillgång till platsen bredvid föraren utan måste hålla till godo med en fönsterplats på fel sida näst längst bak, där det var så gott som omöjligt att fotografera. Amerikanen satt framför mig, och vi blev goda vänner. Han var egentligen från Israel men bodde nu i Portugal, men hans accent var den samma som Isaac Bashevis Singers. Han hörde litet dåligt och var därför ansträngande att prata med – ingen direkt kommunikation – och gjorde ett halvt gaggigt intryck – han var säkert omkring 75 om inte mer – men man lärde sig trivas med honom ändå. Han var den enda andra västerlänningen ombord.

I Upshi tog vi upp ett par strandsatta som behövde lift, varför de fick åka med upp till Chumthang, ett vackert litet samhälle vid Indus övre lopp. Hon var tysk tibetolog men klädd som en äkta tibetanska men likväl mycket tysk till sättet, medan hennes vän var en lokal guide, en stor svartmuskig *kashmiri*, skulle jag tro.

Annars förlöpte resan väl och utan incidenter. Naturligtvis insisterade chaufförerna på att ha i gång sin infernaliska indiska popmusik – jag fick ideligen be dem dra ner på

volymer, vilket de gjorde, men de skruvade alltid upp den igen. Chaufförer som spelar högt i bilen tycks inte fatta, att ljudet alltid är starkare ju längre bak man sitter, men det är svagast hos chaufförerna längst fram, där det inte finns några högtalare.

Den sena starten gjorde mig orolig för resten av resan. Vid Sarchu inträffade den enda incidenten, när en stor militärtruck fått motorstopp och placerat sig precis mitt i vägen så att ingen trafik kunde passera – militärfordon tycks alltid göra så när de får motorstopp, åtminstone i Indien. Vi försökte alla hjälpa till med att dra i gång den men utan resultat. Helst hade man tippat den över ravinkanten. Vi nöjde oss med att slutligen skuffa den åt sidan av vägen. Där fick den stå och skämmas tills en bärgningsbil kom med förstärkning, så att den vanliga trafiken kunde fortsätta köra förbi.

Det var redan mörkt när vi passerade Baralacha La, men inga oväder störde oss den här gången, och vi nådde Darcha 21.10 efter 15 timmars och 40 minuters resa, vilket är ett gott resultat. I Darcha fick vi en god säng för 30 rupier, middag och te, och amerikanen bjöd på kakor, närmare bestämt äkta *Digestive*-kex, som han en gång lärt sig uppskatta i Sverige. Han hade arbetat på Billingsfors pappersbruk av alla ställen och även tjänstgjort i Bohusläns fiskarflotta samt på andra fiskefartyg vid Lofoten och Tromsø. Han hade fortfarande vänner i Borås och hade tyckt om Göteborg.

Det var tillsagt om avfärd klockan 5, men det blev kvart i 6 innan alla blev klara. Det var disigt och därför inget fotograferingsväder, men på vägen upp för Rohtang kunde jag ändå inte hålla tillbaka kameran. Vid nedstigningen 2000 meter på andra sidan somnade jag oavbrutet inför syrechocken. Det var varmt och fuktigt i Manali, men det hade inte regnat på en vecka. Det var som att komma från öknen till tropikerna. Vi var framme vid busstationen halv 1 efter knappt 7 timmar. Således hade hela resan tagit drygt 22 timmar, vilket är starkt med tanke på att vägen förlängts från 45 till 60 mil på grund av Rumtsesituationen – vid Rumtse saknades det fortfarande 18 km väg, som bara försvunnit och upplösts. Det var ingenting att reparera. Allt hade spolats bort. Man måste börja bygga en ny väg där från ingenting.

I Manali hade det inte regnat på en vecka, men det började när jag kom. Där var allt sig likt, och jag fick ett billigare rum denna gång äntligen utan television. Hälsan återvände snabbt, den bättre tillgången på syre gav mig omedelbart all min spänst tillbaka, men det gjorde ont i mellangärdet att hosta, då därvid muskler ansträngdes som aldrig annars används – samma problem som för tre år sedan. Natten blev helt paradisk med ostörd jämn och obruten sömn med förtrollande drömmar som väckte eftertanke – äntligen fungerade man normalt igen nattetid, och de fasansfulla nätterna i Ladakh verkade passerade.

Men hemma i Göteborg gick samtidigt Åsmabesöket från Åbo av stapeln med sångarfest i tre dagar, medan man satt som konvalescent i Manali och mest bara använde mellangärdet till att hosta. Det kändes inte rätt alls. Min reseentusiasm och –optimism hade fått ett rejält vådaskott under vattenlinjen genom denna resa som mest dominerats av frustrationer och umbäranden, sjukdom och strul, daglig skvalmusik och ett ständigt väntande på allt som inte fungerade och alla som inte höll tiden. Det kändes inte rätt att behöva betala 10,000 kronor för en månad av sådant. Enda ljuspunkten var egentligen att jag lyckligtvis ändå lyckats genomföra en hel del arbeten under vägen, av vilka det sista skulle kunna fullbordas i tid före hemkomsten. Men i Ladakh hade allting gått i stå då ingenting fungerade, då jag blev sjuk och då framför allt Internet hade satts tillbaka 10 år i tiden. Bredbandet hade förintats av regnkatastrofen, och man hade hänvisats till satellituppkoppling, som var beroende av molnfri himmel och som ändå kunde vara hur instabil som helst. Jag förlorade hela dagar i Leh på jakt efter något Internetkafé som fungerade, och om något fungerade kunde man bli avbruten mitt i sessionen av att det inte längre fungerade. När det var som värst var det bara två kaféer i huvudstaden som fungerade vilka alla då satt och väntade i kö på.

Men det svåraste och värsta av allt är den förfärliga nedskräpningen som hela tiden fortsätter att pågå överallt. Till och med i Ladakh slänger lokala människor ut tomflaskor,

plastpåsar, karamellpapper och annat giftigt material som naturen bryter ned med svårighet ut i naturen utan den ringaste eftertanke. Det gör ont i själen och hela kroppen att ständigt behöva åse detta. Till och med framför anslag om att "Don't litter" så gör folk just detta nästan demonstrativt, och lika litet som de själva städar upp efter sig gör någon annan det.

"India is a dump," sade Claude La Barre till mig i Konstantinopel för ett decennium sedan, jag reagerade emot det, men tyvärr hade han inte helt fel utan snarare alltför mycket rätt.

Bonusresan, del 3: Idyll i Manali

Halvar hade hela tiden varit på sitt allra bästa humör, glad och uppsluppen och vid formidabel vigör, så att det formligen strålade om honom att han trivdes i McLeod Ganj, Dharamsala. Med Janne hade vi redan i Göteborg diskuterat gemensamma planer på Ladakh inför nästa år med siktet ställt på Zanskar, och Halvar var utan vidare med. Dock skulle han föredra att fara tidigare på sommaren redan i juli. Jag föredrog den senare delen, då de värsta väderkriserna brukar infalla i augusti, och far man då hem i september borde dessa vara över. Far man hem mitt i augusti kan man råka ut för dem och blockeras, vilket hände mig redan 2000.

Jag kom iväg följande morgon. Bussen startade direkt från McLeods upplysta "Piccadilly Circus" klockan sex, den lilla busshållplatsen vid McLeods stora vägskäl med sex vägar åt olika håll, men resan blev ganska tröttsam. Chauffören insisterade på att spela hård skvalmusik hela vägen, och sådana bussar plägar bli försenade. Fastän jag bad om en sänkning av volymen spordes ingen sådan. Jag hade i alla fall mina öronproppar, som i princip måste användas hela den 245 km och nästan 12 timmar långa vägen. Först vid 9 nådde vi Palampur och Mandi vid 1. En glad kanadensisk tant från Montreal fick jag nöjet att konversera en aning med, som steg av i Kullu. Manali nåddes i skymningen halv 6. Det var en Bedi-buss.

Flera försökte ragga mig till sina hotell vid busstationen. En äldre herre hade sitt ganska nära Greenland, så han följde med mig hela vägen upp, i fall Greenland skulle vara fullt.

Det var långt ifrån fullt. Alla fönster var svarta. Det verkade helt stängt, men det lyste i ett rum uppe till vänster. Jag ringde om och om igen på portklockan, tydligen var min värd ensam hemma, och hans television dånade, men till slut fick jag ner honom.

Ja, det var stängt för säsongen, men han hade alltid plats för mig. Jag fick det finaste rummet, och han lagade te åt mig. Strömmen gick, så det blev en märklig ankomst i mörker med en kopp te vid stearinljus. Men man var åtminstone hemma igen i goda händer i Manali. Och man kunde knappast vara i bättre händer.

Vädret var fullkomligt idealiskt, inte ett moln på himmelen, och värmen kunde till och med kännas svår, men nätterna var desto kallare. Man frös på morgonen, rumstemperaturen hade då sjunkit fem grader till 14 den första morgonen, 13 den andra, medan man på dagen med öppnade fönster till nöds kunde få upp temperaturen till 19.

Det var ju den verkliga Allhelgonaafton, men för Indiens del var det lågsäsongen som började efter Diwali 26-29 oktober. Det var få västerländska turister kvar i Manali men desto fler indiska, och trafiken kunde vara besvärande. Jag tillbringade dagarna under idealiska studier av mina sju medhavda böcker av Yüri Lina, av vilka de två tyngsta redan var avverkade, och med de vanliga promenaderna upp till Vashisht och till Old Manali.

Jag hade tänkt resa vidare på onsdagen, men jag trivdes så gott och kunde arbeta så väl, att jag beslöt att stanna en dag extra. Resan med buss från Manali till Dehra Dun skulle bli värre och längre än från Dharamsala till Dehra Dun, 17 timmar i stället för 16, så det gällde att få en god plats. Detta var omöjligt till onsdagen, men till torsdagen lyckades jag få den under omständigheterna bästa tänkbara.

Ett särskilt folknöje ägde rum i Old Manali, vilket är värt att notera. Över forsen hade man spänt upp linor, och ut på dessa firades den som ville för att ovanför forsen få gunga på linorna. Man var naturligtvis säkert fastsurrad, ungefär som vid ett bungey-jump, men man gungade inte själv, utan linorna manövrerades från stranden. Det kunde gå ganska vilt till, så att man blev doppad i forsen, men folk tjöt av glädje. Det var ett hisnande nöje, bättre än Liseberg.

Fastän det var kallt på nätterna, den sista morgonen var det under noll, var det ohyggligt svårt att lämna Manali. Jag hade gärna stannat ännu en extra dag, men vistelsen hade redan fördröjts med en dag, och biljetten var köpt. Så det var bara att bita i det sura äpplet och lämna kanske resans tre mest idylliska och njutbara dagar bakom sig och fara vidare.

(I nästa nummer: *Joshimath trots allt.*)

Rekordresan, del 22: Avslutning

Johannes hade väntat på mig i Dharamsala. Han beklagade att han inte kunnat vänta på mig i Darjeeling efter min vecka i Sikkim, men han hade ju alltid så mycket på gång. Han bekräftade, att om han inväntat mig där hade jag aldrig missat Nepal. Nu var det som det var.

Om Nepal berättade han bland annat, att redan när Kina ockuperat Tibet 1950 varnade Nepals dåvarande kung Nehru för Kinas imperialistiska strävan och bad att få ansluta Nepal till den indiska unionen. Nehru svarade: "Låt oss vänta ett tag och se." Han trodde då ännu bara gott om Kina.

Efter kriget 1962, när Kina angrep Indien på två fronter, i Ladakh och Arunachal Pradesh, påminde sig Nehru Nepals varningar och vände sig till den nye unge kungen och påminde honom om hans fars begäran om anslutning till Indien. Den unge kung Mayendra svarade: "Låt oss vänta ett tag och se."

En liknande historia berättade han om Djinna och Pakistan. Det var bara Djinna som ville separera Pakistan från Indien för att själv få makt över 100 miljoner muslimer, fastän han inte själv var muslim och hemmahörande i Bombay och inte ens kunde urdu. När han fått igenom sina ambitioner och ledarskapet för ett separat Pakistan med Punjabkatastrofen som följd, vari en miljon människor omkom eller mördades i onödan, utan att avslöja för någon att han var döende i cancer, (hade han gjort det hade ingen gått med på separationen, varken Gandhi, Mountbatten eller någon annan – han var kedjerökare,) uppstod Kashmirproblemet. Naturligtvis ville han ha Kashmir också. Han bad att få ta en semester i Kashmir på 16 dagar, men maharadjan därstädes genomskådade hans politiska avsikter och vägrade släppa in honom. Då gav Djinna order om militär invasion av Kashmir som personlig hämnd. Bara därför såg sig maharadjan tvungen att vända sig till Indien och be om hjälp.

Hela Kashmirkonflikten med alla dess problem var alltså Djinnas fel, liksom Punjabkatastrofen och Indiens delning med katastrofala konsekvenser för Calcutta och nuvarande Bangla Desh, då Öst-Pakistan. Hade Djinna avstått från Kashmir från början hade det kanske varit intakt och självständigt ännu idag.

"Pakistan kom fel från början som en olycklig diktatur på katastrofkurs. Det är nästan bara familjen Bhutto som försökt och delvis lyckats få det på rätt köl som demokrati igen, men den kursen är en våldsam och besvärlig kryssning genom grundbeströdda vatten förbi farliga skär."

Det nya problemet med Kina med dess vapenleveranser till Pakistan, inblandning i Kashmir och ordkrig om Arunachal Pradesh såg Johannes som utslag av Kinas växande inrikespolitiska kris med stigande missnöje och arbetslöshet (150 miljoner jord- och arbetslösa bönder som bara drev omkring i landet,) och allt våldsammare demonstrationer mot partiet: Kina försökte avleda uppmärksamheten mot stipulerade

syndabockar utomlands i första hand Indien. "Kina är olyckligt och sjukt och har svåra bekymmer, medan Indien är lyckligt och klarar sig allt bättre. Kina är bara avundsjukt, och avundsjuka är den dumaste och onödiga av alla mentala blockeringar. Det kan inte bli bättre förrän den groteska enpartistaten äntligen faller."

Islam menade han att också var på fallrepet och höll på att bli världens mest föraktade religion genom den groteska terrorism som utövades i dess namn och genom dess ensidiga självisolering och bakåtsträvande som låste den i ett medeltida återvändsgrändstänkande, - "vilket är synd, då muslimer i regel är rejäla människor, hederliga och klartänkta och mycket trogna som vänner. Dess enda hopp vore en total radikal humanistisk reformation."

Naturligtvis hade han mest att säga om Kina. "Problemet med Kina är dess centralstyrning, som endast undantagsvis varit kompetent. Doktor Sun Yat Sen försökte äntligen bryta denna, och hans försök till införande av en republik framstår som lika berömvärd som Kerenskijs i Ryssland sex år senare. Men tyvärr blev det bara katastrof på katastrof framför allt genom japanernas imperialistiska intrång, som kastade in Kina i tjuugoårigt inbördeskrig, där tyvärr alla de goda var dömda att förlora. Vad Mao gjorde var att införa ett nytt kejsardöme som var värre än något tidigare. Allt han gjorde var katastrofer, där den värsta var den sista, den så kallade kulturrevolutionen, som hade de högsta ansvarigas *carte blanche* att förhärja Kina, Tibet och Öst-Turkestan under tio år, tio år som var värre än något inbördeskrig. Sedan lät Deng Xiaoping pendeln slå över åt det motsatta extrema hållet – tvångsinförandet av rovkapitalism har nästan ödelagt Kina, eller vad som var kvar av det, lika mycket som kulturrevolutionen. Vad som ännu inte förstörts av det gamla Kina förstördes av den nya tvångskapitalismens hänsynslöshet. Se på alla Pekings moderna skyskraperbunkrar, som byggdes på gravarna av det gamla urkinesiska Peking, för att inte tala om Shanghai, Kanton och Hongkong.

Det enda hoppet för Kina vore en demokratisk totalsanering med ett äntligt förpassande av centralstyrningens maktmonopol och godtycke till medeltidshistorien.

Parallellt med centralstyrningens maktmissbruk och fiaskon genom årtusendena framstår som det största av alla kinesiska misstag genom tiderna tyrannernas konsekventa och systematiska bekämpning av andligheten, främst buddhismen och taoismen, medan förnuftet i stället borde ha manat till motsatsen, då dessa båda filosofiska livsmetoder och inställningar måste betecknas som kanske världens och tidernas mest uppbyggliga. Eller hur?" Han menade alltså ungefär att Kina genom nästan alla tider begått samma misstag som det romerska imperiet, när det i slutfasen underminerade sig självt med att bekämpa kristendomen i stället för att samarbeta med den eller åtminstone tolerera den. Genom alla tider hade Kinas kejsare haft allt att vinna och ingenting att förlora på att alliera sig med buddhismen, medan alla försök att bekämpa den bara slutat illa – för regimen. Ingen hade begått detta misstag mera eftertryckligt än Mao och hans parti.

Till centralstyrningens vansinniga resultat hör den fullkomligt förvridna demografin. Det finns ett groteskt överskott på ensamstående pojkbarn medan flickorna börjar bli en minoritet, och medelåldern stiger hela tiden groteskt uppåt, då de gamla bara får högre medelålder och barnbegränsningen hämmar återväxten. I Indien är det tvärtom. Medelåldern stiger inte, medan befolkningsexplosionen bara tilltar mest tack vare muslimerna, som vägrar bry sig om familjeplanering, medan hinduerna gör det. Detta innebär att Indien med tiden skulle kunna justera Kinas demografiska skevhet – Indien har överskott, Kina underskott, och där kommer att bli ett vacuum att fylla, som Indien med sina groteska trängselmassor skulle kunna hjälpa både Kinas och sina egna problem med. Däråt lutar även Dalai Lama, som hela tiden tänker på vad som kunde göras åt Kinas obalans när kommunistpartiet en gång har kollapsat."

Han berättade även att han tänkte vidta åtgärder för att skydda sig på nätet, som idag är världens främsta spionverksamhetspotential, och skrota sin e-postadress på *yahoo*. Han lovade att vi skulle kunna kommunicera desto säkrare på nätet i fortsättningen, men,

tillade han, "bli inte förvånad om jag försvinner." Jag tolkade det dock som att han i så fall bara skulle försvinna tillfälligt, som han gjort så många gånger tidigare.

Därmed var i princip min resa avslutad. Sista *trekken* upp till Triund den allra sista dagen slog jag min fjärde tå så illa att den stukades, det blev inga yttre skador men gjorde alldeles förtvivlat ont, och därefter verkade det som alla prompt såg det som sin skyldighet att trampa på den. Sandaler har den fördelen att man känner allt vad man beträder men den nackdelen, att det känns när man blir trampad på, vilket är oundvikligt i folksamlingar typ köer, buss och flyg. Särskilt på flyget blev problemet extra kännbart, då man hade en samling oregerliga polacker framför sig och man hamnat närmast gången, så att de alltid måste trampa tungt på ens högertår när de tumlade iväg på toaletten, helst med massiva skor på.

I Helsingfors mellanlandade man på 70-årsdagen av Vinterkrigetets utbrott, då Stalin bombade huvudstaden utan förvarning och anledning, vilket var en märklig upplevelse. Klockan ett på dagen var det redan mörkt i Helsingfors då det var mulet. Det var bara att genast börja vänja sig vid det nordiska tröstlösa midvintervädret efter en rekordresa på sex veckor, som bara kostat mig 9000 kronor allt som allt. Därav hade själva uppehållet i Indien utgjort 20,000 rupier (40 dagar) eller 3,333 kronor.

Emellertid tillstötte i Helsingfors det värsta strulet på hela resan – flygstrejk av markpersonalen, så att vi inte släpptes ut ur planet. Timmarna gick och vi satt fast och fick inte ens med oss vårt bagage. Inte sedan 1993 hade något flygbolag bjudit mig på en sådan obehaglig överraskning till hemresan – och dessutom till dess sista avgörande fas.

Somliga passagerare hade betalat tusentals kronor extra bara för att säkert få med sig sitt bagage. Naturligtvis var ingen glad. Personalen bjöd på ett glas vatten till tröst medan timmarna gick. Vattnet gjorde inte precis någon succé, så de försökte med karameller...

Situationen var värre än allt strul i Indien under hela resan, då den inträffade i det psykologiskt sämsta tänkbara momentet, i sista etappen. Det regnade ute, ingen gjorde något, och ingen kunde göra något. Där satt vi i tre timmar inlåsta, medan piloten bara pladdrade på finska hela tiden. Det delades ut dagstidningar, men bara på finska. Jag frågade då om det fanns svenska tidningar. Flygvärdinnan svarade: "Jo, vi har," men inte kom det några.

Det enda man kunde trösta sig med var rödvin, sammanlagt 750 cl under dagen. Man kunde ju inte bara trösta sig med vatten...

Det var bara inledningen till kanske den bedrövligaste hemkomst jag någonsin upplevt från Indien. Bagagestrejken fortsatte dag efter dag, tills det till slut tornade upp sig till 10,000 bagage på Vanda som måste sorteras och levereras i efterskott. Det tog sex dagar innan jag fick mitt bagage.

Hemma var det is och snö, och naturligtvis placerade sig en isfläck extra försåtligt i en krök, som i överlagd avsikt att få mig på fall, och när man faller med cykeln slår man sig ordentligt. Ett revben tog stöten, varefter det var omöjligt att andas och sova normalt i några dagar. Till detta kom en djävulsk förkylning, som kulminerade just i tid till vår stora konsert för andra advent, där om någonsin det gällde att ha rösten i skick. Den var helt reducerad till nästan ingenting.

Min bandspelare skulle ha varit färdig och reparerad till min hemkomst, vilken jag var helt beroende av för ett omfattande inspelningsprojekt. Det visade sig att reparatören stuckit till Amerika på sex veckor och lämnat allt arbete ogjort efter sig...

Till mina ofärdigheter med influensan och det skadade revbenet, som gjorde ont som fan, kom mina medhavda blesyrer från Dharamsala, den stukade tån, den förintade näsan, osv.

Inte konstigt att man under alla dessa omständigheter längtade tillbaka till Darjeeling.

30.11.2009

Göteborg den 8 februari 2012